

Nr 287.

Av fröken **Hesselgren**, angående upprättande av ordinarie befattningar för lärare i övningsämnena vid kommunal flickskola m. m.

Kungl. propositionen om kommunala flickskolor har, i överensstämmelse med dels tidigare uttalanden av skolkommissionen, skolöverstyrelsen m. fl., dels 1927 års skolsakkunnigas utlåtande och förslag, utgått från att de praktiska ämnena i den nya flickskolan skulle erhålla en fastare plats och större utrymme än vad fallet är i såväl den statsunderstödda privata högre flickskolan som, framför allt, i den kommunala mellanskolan.

Under sådana förhållanden synes ifrågavarande ämnens betydelse och ställning inom den nya skolformen kräva betryggande bestämmelser för lärarkrafternas i dessa ämnen anställning, löneförmåner och kompetens. Dylika saknas emellertid i den nu framlagda propositionen. Lärarna i praktiska ämnena i den kommunala flickskolan skulle i många fall komma i en sämre ställning än den de redan länge innehaft i de statsunderstödda privata högre flickskolorna.

Så t. ex. hava övningslärarinnorna i dessa sistnämnda skolor, ehuru de blott haft anställning som timlärare, länge åtnjutit rätt till ålderstillägg, till lön vid sjukledighet och till pension, under det att i den kommunala flickskolan dessa förmåner endast skulle tillkomma sådan lärare i praktiska ämnen och i övningsämnena, vilkens tjänst blivit reglerad. Då en dylik reglering förutsätter särskilt beslut av vederbörande kommun och medför vissa förpliktelser från kommunens sida, bland annat bestridandet av samtliga kostnader för eventuella ålderstillägg och ersättning till sjukvikarier, torde lätt inses, att åtgärden i fråga bleve beroende av vederbörande kommuns ekonomiska ställning och mer eller mindre goda vilja och följaktligen ej alltid vore att räkna med.

Den rättsligt tryggade ställning, som man avsett, att lärarpersonalen i de kommunala flickskolorna skulle erhålla, komme sålunda knappast att gälla här ifrågavarande lärarkategorier, emedan dithörande lärare blott skulle betraktas som timlärare, ej erhålla ordinarie anställning.

Att Kungl. Maj:t ej ansett sig kunna föreslå ordinarie anställning för dessa lärare motiveras i kungl. propositionen därmed, att frågan om ordi-

narie anställning för övningslärare vore av betydelse för flera olika slag av skolor och krävde en omfattande utredning, som ej nu kunde föregripas genom ett beslut om förevarande skolforms lärare. Häremot torde kunna framhållas, att skolöverstyrelsen i sitt yttrande över sakkunniges förslag beträffande denna sak bestämt uttalat sig för att ifrågavarande utredning (en liknande utredning beträffande vissa andra skolformer hade av skolöverstyrelsen begärts redan den 4 januari 1927) borde komma till stånd »före det definitiva utformandet av stadgan för kommunala flickskolor, så att den nya skolformen redan från början av sin verksamhet kunde bereda sina lärarkrafter i här berörda ämnen och därmed ämnena själva en gynnsammare ställning».

Ett dylikt uttalande av den myndighet, som just skulle verkställa den åsyftade utredningen, visar vilken betydelse man på detta håll med rätta tillmäter frågan om övningslärarnas ordinarie ställning även ur skolans och undervisningens synpunkt. Hänsynen till sistnämnda synpunkt såväl som till lärarnas berättigade krav (bland annat att, vid en måhända av förhållandena framtvingen överflyttning från en enskild till en kommunal skola av alldeles motsvarande slag, åtminstone ej bli *sämre* ställda än tidigare) synes starkt motivera ett tillägg till de föreslagna bestämmelserna för den kommunala flickskolan av den art, att ordinarie anställning möjliggöres även för lärare i övningsämnen och praktiska ämnen.

Till belysande av ifrågavarande lärares ställning och löneförmåner i skolor av med den kommunala flickskolan jämförligt slag meddelas här några uppgifter dels angående *ordinarie* övningslärares tjänstgöringsskyldighet i olika skolor, dels angående vissa övningslärares löner jämförda med dem, som föreslagits för motsvarande lärare vid den kommunala flickskolan.

Minimitjänstgöring för ordinarie övningslärare vid statsläroverk av med de kommunala flickskolorna jämförligt slag.

Ämne	Högre allmänt läroverk	Realskola	Statssamskola	Manligt folkskoleseminariums övningsskola.
Handarbete(kvinnlig slöjd)	—	—	6 veckotim.	12 veckotim.
Gymnastik	21 veckotim.	13 veckotim.		
Musik	15 »	9 »		
Teckning	21 »	13 »		

Av dessa uppgifter framgår, att vid statsläroverk anställda övningslärare kunna hava ordinarie anställning med en minimitjänstgöring av i vissa fall 6, 9, 12 och 13 timmar i veckan och att vid högre flickskola anställd lärarinna i hushållsgöromål och handarbete får åtnjuta ålderstillägg vid en minimitjänstgöring av 6 veckotimmar (gäller även beträffande övriga övnings-

Löner¹⁾ för lärarinnor i hushållsgöromål och handarbete (kvinnlig slöjd) vid kommunala flickskolor (enligt kungl. propositionen) samt vid statsunderstödda privatläroverk och statsläroverk av med de kommunala flickskolorna jämförligt slag.

	6 veckotimmar	12 veckotimmar	20 veckotimmar	25 veckotimmar
<i>Lärarinna i husligt arbete</i> (hushållsgöromål och kvinnlig slöjd) vid kommunal flickskola	Kr. 576: —	Kr. 1,152: —	Kr. 1,920: —	Kr. 2,400: —
<i>Lärarinna i hushållsgöromål</i> (huslig ekonomi) vid högre flickskola, med minst 6 veckotimmars tjänstgöring	Lönegrader: 1. 600: — 2. 660: — 3. 720: — ²⁾	Lönegrader: 1. 1,200: — 2. 1,320: — 3. 1,440: — ²⁾	Lönegrader: 1. 2,000: — 2. 2,200: — 3. 2,400: — ²⁾	Lönegrader: 1. 2,400: — 2. 2,650: — 3. 2,900: — ²⁾
<i>Lärarinna i handarbete</i> (kvinnlig slöjd):				
vid högre flickskola, med minst 6 veckotimmars tjänstgöring	1. 540: — 2. 600: — 3. 660: —	1. 1,080: — 2. 1,200: — 3. 1,320: —	1. 1,800: — 2. 2,000: — 3. 2,200: —	1. 2,250: — 2. 2,500: — 3. 2,750: —
vid statssamskola:	Billigaste ort: Dyraste ort:	Billigaste ort: Dyraste ort:		
minimilön räknas efter 6 veckotimmar	1. 570: — 2. 642: — 3. 714: — 4. 786: —	1. 1,158: — 2. 1,302: — 3. 1,446: — 4. 1,590: —		
maximilön räknas efter 12 veckotimmar	605: — 677: — 749: — 821: —	1,249: — 1,393: — 1,537: — 1,684: —		
vid manligt folkskoleseminariums övningskola:			Billigaste ort: Dyraste ort:	
minimilön räknas efter 12 veckotimmar	—	1. 1,330: — 2. 1,474: — 3. 1,618: — 4. 1,762: —	1. 2,194: — 2. 2,434: — 3. 2,674: — 4. 2,914: —	2,391: — 2,631: — 2,871: — 3,111: —

¹⁾ inklusive tillfällig löneförbättring, men utan dyrtidstillägg.

²⁾ jämte fri måltid i samband med undervisningen.

lärarinnor; för gymnastiklärarinna erfordras endast 4 veckotimmars tjänstgöring).

Även om man ej anser sig kunna utgå från så låga veckotimantal som de sistnämnda, synes man dock, i överensstämmelse med vad rektor vid högre lärarinneseminarier i sitt yttrande över sakkunnigeförslaget framhållit som önskvärt, böra kunna ifrågasätta beredande av ordinarie anställning åt de lärare i hithörande ämnen, vilka tjänstgöra å såväl nederstadiet som övre stadiet, även å den teoretiska linjen. Sådana ämnen äro de för skolor, där endast flickor undervisas, vanliga skolämnena slöjd och hushållsgöromål samt teckning, musik och gymnastik.

Det lägsta sammanlagda antal veckotimmar, som för något av dessa ämnen synes kunna förekomma i den kommunala flickskolan, är 9, och borde en dylik tjänstgöring kunna godtagas som minimitjänstgöring för vinnande av ordinarie anställning. För tjänstgöring utöver nämnda antal veckotimmar kunde då, i likhet med vad fallet är beträffande övningslärare vid statsläroverk av olika slag, ersättning utgå med visst belopp för veckotimme, av olika storlek i de olika lönegraderna.

I ännu ett avseende innebär kungl. propositionen, om man utgår från motsvarande förhållanden vid flertalet andra skolor, en bestämd försämring av övningslärarnas ställning, i det att inga kompetensbestämmelser föreslagits för dessa lärare.

Man har härvid följt bestämmelserna för de kommunala mellanskolorna, där vederbörande lärares kompetens prövas av skolstyrelsen. Då emellertid övningsämnen och praktiska ämnen, särskilt praktiskt husliga ämnen, såsom hushållsgöromål och kvinnlig slöjd, enligt kungl. propositionen skulle komma att tillmätas långt större vikt och intaga en mer betydande plats i den kommunala flickskolan än i den kommunala mellanskolan, synes ingen anledning förefinnas, varför ej viss kompetens skulle föreskrivas även för lärare i dessa ämnen i förstnämnda skola. Saknaden av dylika kompetensbestämmelser förklaras bland annat med att man åtminstone tills vidare här räknat endast med timlärare. Häremot torde böra erinras, att i de kommunala skolor, vilka med avseende på de praktiska ämnenas omfattning närmast torde kunna jämföras med de föreslagna kommunala flickskolorna, nämligen de högre folkskolorna, bestämda föreskrifter gälla beträffande åtminstone vissa övningslärarens kompetens eller behörighet (lärarinnor i hushållsgöromål och kvinnlig slöjd), ehuru dessa lärare även i de högre folkskolorna uttryckligen förutsättas vara timlärare. I de högre flickskolorna fordras av samtliga lärare i övningsämnen viss kompetens för vinnande av rätt till lönetursberäkning, vilket givetvis i sak har samma verkan som en kompetensbestämmelse i vanlig mening.

Slutligen må erinras om att för anställning som lärare i arbetskunskap vid yrkesbestämd fortsättningskola och som lärare i samtliga ämnen vid

kommunal skola för yrkesundervisning fordras att av skolöverstyrelsen hava förklarats behörig att undervisa i respektive ämnen.

Bristen på dylika bestämmelser i det föreliggande förslaget är ägnad icke blott att verka ogynnsamt i fråga om den allmänna uppskattningen av undervisningen i de praktiska ämnena utan också att äventyra denna undervisnings effektivitet. Särskilt vid det fall att, som i sakkunnigeförslaget såväl som i kungl. propositionen förutsättes skola kunna ske, ämneslärarnas undervisningsskyldighet komme att omfatta även något av de praktiska ämnena, synes man kunna befara, att fackkunskapen på sistnämnda ämnesområde måhända ej bleve tillräckligt grundlig för vinnande av ett gott resultat av undervisningen.

Med den rikliga tillgång på väl utbildade facklärare, som för närvarande finnes på dessa områden, synes man ej behöva befara, att genom dylika kompetensbestämmelser anordnandet av undervisning i berörda ämnen skulle för någon skola försvåras, vilken synpunkt antagligen legat till grund för bestämmelserna i denna punkt beträffande den kommunala mellanskolan.

Vad angår de föreskrifter, som enligt min mening sålunda böra utfärdas rörande viss kompetens för lärare i övningsämnena och praktiska ämnen vid kommunal flickskola, torde givetvis den slutliga formuleringen av dessa, såsom tidigare skett i liknande fall, böra överlämnas åt Kungl. Maj:t. Emellertid synas beträffande sådana hithörande ämnen, vilka redan tillhöra den högre flickskolans ämneskrets, såsom handarbete, hushållsgöromål, teckning m. fl., liknande bestämmelser rörande lärarnas kompetens kunna anses lämpliga som de, vilka i nämnda skola gälla för åtnjutande av lönetursrätt, detta så mycket mera som, enligt förslaget, samtliga dessa ämnen skulle ingå såväl å det gemensamma nedre stadiet som å båda linjerna av skolans högre stadium.

Vad åter angår de för den högre flickskolan nya ämnena, barnavård, trädgårdsskötsel, vävning, synes man kunna använda den individuella behörighetsförklaring, som ovan omtalats, eller den form för godkännande, som i § 52 mom. 3 av stadgan för högre folkskolor är föreskriven för lärare i yrkesämne vid yrkesbestämd högre folkskola.

Slutligen synas billighet och rättvisa fordra, att, i överensstämmelse med uttalande av 1927 års riksdag (i skrivelse nr 262, sid. 102) rörande vissa övningslärarinnor, vilka på grund av skolväsendets omorganisation bliva utan anställning, åtgärder vidtagas för att bereda ekonomiskt vederlag i någon form åt vid statsunderstödd flickskola anställd övningslärarinna, vilkens tjänstgöring haft sådan omfattning, att den utgjort hennes väsentliga sysselsättning, och som på grund av inrättande av kommunal flickskola å orten går förlustig sin anställning.

På grund av vad ovan anförts får jag hemställa, att riksdagen måtte under förutsättning av bifall till berörda proposition i övrigt besluta

dels upprättande av ordinarie befattningar även för lärare i övningsämnen och praktiska ämnen vid de kommunala flickskolorna,

dels utfärdande av kompetensbestämmelser för vid nämnda skolor anställda lärare i övningsämnen och praktiska ämnen,

dels att vad i kungl. propositionen föreslås angående viss ersättning till vid högre flickskola anställd *ämneslärarinna* med full tjänstgöring, vilken på grund av inrättandet av kommunal flickskola å orten går förlustig sin anställning, skall äga tillämpning även på *övningslärarinna*, vilkens tjänstgöring haft sådan omfattning, att den kan sägas hava utgjort vederbörandes väsentliga sysselsättning.

Stockholm den 16 mars 1928.

Kerstin Hesselgren.
